

Nr 44.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till lag angående ändrad lydelse av 4 § lagen den 17 juni 1938 (nr 287) om semester; given Stockholms slott den 13 februari 1942.

Under åberopande av bilagda i statsrådet och lagrådet förda protokoll vill Kungl. Maj:t härmed, jämlikt § 87 regeringsformen, föreslå riksdagen att antaga härvid fogat förslag till lag om ändrad lydelse av 4 § lagen den 17 juni 1938 (nr 287) om semester.

GUSTAF.

Gustav Möller.

**Förslag
till
Lag**

**angående ändrad lydelse av 4 § lagen den 17 juni 1938 (nr 287)
om semester.**

Härigenom förordnas, att 4 § lagen den 17 juni 1938 om semester¹ skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives:

4 §.

Semester utgår — — — mellan parterna.

Rätt till semester föreligger endast för kalendermånad, under vilken arbetstagaren för arbetsgivarens räkning utfört arbete å minst sexton dagar. Härvid skall med dag, å vilken arbete utförts, jämföras dag, varunder arbetstagaren åtnjutit semester eller varit oförmögen till arbete på grund av olycksfall i arbetet eller sådan sjukdom, som avses i lagen om försäkring för vissa yrkessjukdomar, eller fullgjort i 27 § värnpliktslagen eller med stöd därav föreskriven militärövning om högst sextio dagar, dock ej beredskapsövning samt ej heller militärövning som direkt ansluter sig till första tjänstgöring. I fråga om militärövning må likväl högst sextio dagar under varje kvalifikationstid räknas arbetstagaren till godo. Dag, under vilken arbetstagaren varit oförmögen till arbete eller fullgjort militär tjänstgöring, må icke räknas honom till godo, därest arbete eljest uppenbarligen icke kunnat beredas honom å sådan dag.

I semestern — — — däremot inräknas.

Denna lag länder till efterrättelse från och med den 1 januari 1942.

¹ Senaste lydelse se SFS 1941: 559.

*Utdrag av protokollet över socialärenden, hållet inför
Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott
den 30 januari 1942.*

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena GÜNTHER, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WESTMAN, WIGFORSS, MÖLLER, ERIKSSON, BERGQUIST, BAGGE, ANDERSSON, DOMÖ, ROSANDER, GJÖRES, EWERLÖF.

Efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter anmäler chefen för socialdepartementet, statsrådet Möller, fråga om *ändring av 4 § semesterlagen* samt anför:

Gällande bestämmelser.

Enligt 4 § första stycket *lagen den 17 juni 1938 (nr 287) om semester* (ändrad genom *lagen den 28 juni 1941, nr 559*) skall semester till arbetstagare, som enligt lagens övriga bestämmelser är berättigad till semester, utgå för kalenderår och omfatta en dag för varje kalendermånad anställningen varat under närmast föregående kalenderår (kvalifikationstid), för såvitt icke parterna träffat överenskommelse om att annan period av samma längd skall gälla såsom kvalifikationstid. Rätt till semester föreligger jämlikt andra stycket i samma paragraf endast för kalendermånad, under vilken arbetstagaren för arbetsgivarens räkning utfört arbete å minst 16 dagar. Härvid skall med dag, å vilken arbete utförts, jämsättas dag, varunder arbetstagaren åtnjutit semester eller varit oförmögen till arbete på grund av olycksfall i arbetet eller sådan sjukdom, som avses i lagen om försäkring för vissa yrkessjukdomar, eller fullgjort i värnpliktslagen föreskriven repetitionsövning, beredskapsövning, landstormsrepetitionsövning eller landstormsbefälsövning. Dag, under vilken arbetstagaren varit oförmögen till arbete eller fullgjort militär tjänstgöring, må dock icke räknas honom till godo, därest arbete eljest uppenbarligen icke kunnat beredas honom å sådan dag.

6 § tredje stycket innehåller bland annat den föreskriften, att semestern icke utan arbetstagarens medgivande får förläggas till tid, då arbetstagaren fullgör sådan militär tjänstgöring, varom förmäles i 4 § andra stycket.

I detta sammanhang må anmärkas, att arbetstagare, som utför arbetet i sitt hem eller eljest under sådana förhållanden, att det ej kan anses tillkomma arbetsgivaren att vaka över arbetets anordnande, icke är berättigad till semester utan endast till semesterlön (9 §), vars storlek bestämmes med hänsyn till arbetstagarens sammanlagda arbetsinkomst hos arbetsgivaren under den kvalifikationstid, som oförmäles i 4 § första stycket.

Jämlikt den till och med 1941 års utgång gällande *värnpliktslagen den 30 juni 1936 (nr 443)* omfattade vanlig repetitionsövning 25 eller 30 dagar, bered-

skapsövning högst 30 dagar, landstormsrepetitionsövning 5 dagar och landstormsbefälsövning 12 dagar. Huvuddelen av de värnpliktiga skulle fullgöra en repetitionsövning men viss för befälsutbildning uttagen personal skulle deltaga i två sådana övningar. Repetitionsövningarna skulle fullgöras före utgången av tredje året efter inskrivningen, medan skyldigheten att fullgöra beredskapsövning upphörde med utgången av fjärde året efter inskrivningen. Landstormsrepetitions- och landstormsbefälsövningar skulle fullgöras före utgången av andra året efter inträdet i landstormen.

I den från och med den 1 januari 1942 gällande nya *värnpliktslagen den 30 december 1941 (nr 967)* finnas i 27 § upptagna bestämmelser rörande utbildningstiden, som innebära väsentliga ändringar i förhållande till 1936 års värnpliktslag. Enligt de nya bestämmelserna är värnpliktig skyldig att för sin utbildning tjänstgöra under sammanlagt 450 dagar. Värnpliktiga tilldelade armén och kustartilleriet skola fullgöra, förutom en första tjänstgöring om 360 dagar, två repetitionsövningar om vardera 30 dagar, den första före utgången av tredje året och den andra före utgången av åttonde året efter inskrivningsåret, samt en efterutbildningsövning om 30 dagar före utgången av adertonde året efter inskrivningsåret. Flottan tilldelade värnpliktiga skola fullgöra utbildningstiden antingen i en följd eller ock med en första tjänstgöring om 420 dagar samt en efterutbildningsövning om 30 dagar före utgången av adertonde året efter inskrivningsåret. Värnpliktiga tilldelade flygvapnet skola fullgöra, förutom en första tjänstgöring om 360 dagar, en repetitionsövning om 60 dagar eller två repetitionsövningar om vardera 30 dagar före utgången av åttonde året efter inskrivningsåret samt en efterutbildningsövning om 30 dagar före utgången av adertonde året efter inskrivningsåret. Beträffande värnpliktiga, som uttagits för utbildning till officer eller underofficer vid armén eller kustartilleriet eller till underofficer vid flygvapnet, skall gälla, att de skola fullgöra fortsatt tjänstgöring, för utbildning till officer under högst 360 dagar och för utbildning till underofficer under högst 180 dagar, samt att den tid, inom vilken föreskrivna repetitionsövningar skola fullgöras, må undergå den förskjutning, som av Konungen bestämmes. Värnpliktiga tilldelade marinen, som vid navigationsskola avlagt sjökaptens- eller styrmansexamen eller övermaskinistexamen eller maskinistexamen av andra klass, skola utöver förut nämnd utbildning undergå fortsatt utbildning under en tid av 120 dagar, fördelad på två repetitionsövningar om vardera 60 dagar, vilka skola fullgöras före utgången av adertonde året efter inskrivningsåret. Värnpliktiga, som idka studier för utbildning till läkare, tandläkare, m. m. skola kunna åläggas fullgöra, förutom den för värnpliktiga i allmänhet föreskrivna utbildningstiden, en fortsatt tjänstgöring under högst 180 dagar, vilken kan fördelas i omgångar på hela värnpliktstiden. Om Konungen med hänsyn till krigsberedskapen så prövar nödigt, skola andra värnpliktiga än de sist omnämnda kunna åläggas att utöver förut nämnd tjänstgöring fullgöra en eller flera beredskapsövningar om sammanlagt 180 dagar. Skyldigheten att fullgöra beredskapsövning upphör dock, sedan ett och ett halvt år förflutit efter avslutandet av första tjänstgöring (tjänstgöring i en följd) eller, beträffande till befälsutbildning uttagna,

fortsatt tjänstgöring. Beträffande tjänstgöringen för värnpliktiga avsedda för handräckningstjänst äger Konungen meddela bestämmelser, som avvika från vad i det föregående omnämnts. Landstormsrepetitionsövningar och landstormsbefälsövningar skola icke vidare anordnas.

Jämlikt 28 § 1 mom. nya värnpliktslagen äger Konungen, då rikets försvar eller dess säkerhet eljest det kräver, efter statsrådets hörande till tjänstgöring inkalla samtliga värnpliktiga eller värnpliktiga till det större eller mindre antal, som finnes behöfligt.

Slutligen må erinras om vissa bestämmelser i *lagen den 28 juni 1941 (nr 560) om semester för viss militär tjänstgöringstid m. m.* I 1 § av denna lag stadgas följande: Har arbetstagare, å vilken lagen om semester äger tillämpning, under år 1940 varit inkallad till tjänstgöring jämlikt § 28 mom. 1 eller § 36 mom. 2 värnpliktslagen, skall, med iakttagande i övrigt av vad i förstnämnda lag stadgas, sådan tjänstgöring jämsställas med militär tjänstgöring, varom i 4 § andra stycket semesterlagen förmäles. I fråga om månad, för vilken arbetstagaren äger åtnjuta semesterlön eller ersättning därför på den grund, att tjänstgöring jämlikt § 28 mom. 1 eller § 36 mom. 2 värnpliktslagen jämsställas med tid, då arbete utförts för arbetsgivarens räkning, skall dock sådan lön eller ersättning utgå av statsmedel med tio kronor samt utbetalas i den ordning Konungen bestämmer.

Promemoria rörande författningsändringar med anledning av nya värnpliktslagen.

I den proposition (nr 318), genom vilken förslag till ny värnpliktslag framlades för 1941 års riksdag, anfördes (sid. 125), att förslaget, därest det upphöjdes till lag, komme att nödvändiggöra ändringar i andra lagar och författningar. I *en inom försvarsdepartementet den 10 november 1941 upprättad promemoria* hava behandlats de av den nya värnpliktslagens bestämmelser berörda författningar, för vilkas ändring krävdes riksdagens medverkan, med undantag dock för lagen om värnpliktiga, vilka hysa samvetsbetänkligheter mot värnpliktstjänstgöring, beträffande vilken författning särskild utredning påginge. I första hand har i promemorian behandlats semesterlagen.

Efter en redogörelse för stadgandena i semesterlagen och den äldre värnpliktslagen ävensom för de i propositionen nr 318 föreslagna — samt sedermera den 30 december 1941 utfärdade — bestämmelserna i den nya värnpliktslagen har i promemorian anförts:

I fråga om de militära övningar, som enligt semesterlagen skola jämsställas med arbetad tid, medför den nya värnpliktslagen i huvudsak följande förändringar i jämförelse med nu rådande förhållanden. För huvuddelen av de värnpliktiga ökas antalet repetitionsövningar till två, varjämte övningarnas längd för en del värnpliktiga ökas från 25 till 30 dagar och i vissa fall kan uppgå till 60 dagar. Medan värnpliktig enligt nu gällande bestämmelser är skyldig att fullgöra allenast en beredskapsövning om högst 30 dagar, skola de värnpliktiga enligt förslaget till ny värnpliktslag vara skyldiga att deltaga i en eller flera beredskapsövningar om sammanlagt högst 180 dagar. Landstormsrepetitions- och landstormsbefälsövningarna avskaffas visserligen, men i stället införas för flertalet värnpliktiga en efterutbildningsövning om 30 dagar.

Promemorian innehåller därefter följande:

Enligt uttalanden i samband med semesterlagens tillkomst utgör den semester, som enligt lagen tillförsäkras arbetstagaren, principiellt en motprestation till det arbete, som denne utfört för arbetsgivarens räkning, och den avvikelse från denna princip, som skett därigenom, att viss militärtjänstgöring likställts med utfört arbete, har föranletts av rena billighetsskäl. Att därest förslaget till ny värnpliktslag genomföres, låta beredskapsövningarna, vilka ju som nämnts skola kunna erhålla en längd av ända till 180 dagar, bliva jämställda med tid, varunder arbete utförts för arbetsgivarnas räkning, synes därför knappast kunna komma i fråga. Däremot torde sådana övningar böra i ifrågavarande avseende tillgodoräknas arbetstagaren, i den mån deras längd icke överstiger 30 dagar. Därigenom sker ju ingen ändring i nu rådande förhållanden. Repetitionsövningar och efterutbildningsövningar torde böra i sin helhet jämställas med tid varunder arbete utförts. De förra skola visserligen enligt den nya värnpliktslagen kunna för vissa mindre kategorier värnpliktiga nå en längd av 60 dagar, men det skulle utan tvivel verka stötande, om dessa värnpliktiga finge tillgodoräkna sig allenast hälften av den tid de fullgöra repetitionsövningar, medan flertalet värnpliktiga, som fått samma slags tjänstgöring uppdelad på två övningar om vardera 30 dagar, skulle få räkna sig hela denna tjänstgöringstid till godo.

I anslutning till det sålunda anförda fanns vid promemorian fogat ett utkast till lag om ändrad lydelse av 4 § semesterlagen, enligt vilket utkast andra stycket i berörda paragraf skulle erhålla följande lydelse:

Rätt till semester föreligger endast för kalendermånad, under vilken arbetstagaren för arbetsgivarens räkning utfört arbete å minst sexton dagar. Härvid skall med dag, å vilken arbete utförts, jämställas dag, varunder arbetstagaren åtnjutit semester eller varit oförmögen till arbete på grund av olycksfall i arbetet eller sådan sjukdom, som avses i lagen om försäkring för vissa yrkessjukdomar, eller fullgjort i värnpliktslagen föreskriven repetitionsövning, efterutbildningsövning eller beredskapsövning. Beredskapsövning må dock endast under högst trettio dagar av varje kvalifikationstid anses såsom arbetstid. Dag, under vilken arbetstagaren varit oförmögen till arbete eller fullgjort militär tjänstgöring, må likväl icke räknas honom till godo, därest arbete eljest uppenbarligen icke kunnat beredas honom å sådan dag.

Yttranden över försvarsdepartementets promemoria hava avgivits av socialstyrelsen, kommerskollegium efter hörande av Sveriges industriförbund samt handelskamrarna i Stockholm, Göteborg och Malmö, chefen för försvarsstaben, svenska arbetsgivareföreningen, landsorganisationen i Sverige samt de anställdas centralorganisation (Daco).

I fråga om tillgodoräkandet av viss militär tjänstgöring såsom arbetad tid vilja *Daco* och *chefen för försvarsstaben* räkna såsom arbetad tid militär tjänstgöring i större utsträckning än vad i promemorian föreslagits, *socialstyrelsen*, *landsorganisationen* och *handelskammaren i Göteborg* godtaga i huvudsak promemrieförslaget, *kommerskollegium* samt *Stockholms* och *Skånes handelskammare* förklara, att den nya lagstiftningen ej bör sträcka sig längre än den nu gällande, under det att *svenska arbetsgivareföreningen* och *Sveriges industriförbund* i princip avstyrka lagförslaget.

Av dem, vilka såsom arbetad tid vilja räkna militär tjänstgöring i större utsträckning än vad i promemorian föreslagits anför

Daco, att arbetsgivare borde vara skyldig att betala semesterersättning för all sådan militär tjänstgöringstid, som icke sammanhänge med den grundläggande första utbildningen, enär av sådan tjänstgöringstid föranledda arbetsavbrott faktiskt icke föranledde någon rubbning i ett bestående mera stadigvarande anställningsförhållande. De föreslagna nya beredskapsövningarna borde därför i sin helhet bliva jämställda med övrig privilegierad arbetsfrånvaro. Detta vore desto mera angeläget som dessa beredskapsövningar torde komma att drabba de värnpliktiga ytterst ojämnt och redan i och för sig medförde betydande ekonomiska svårigheter för vissa av dem vid deras uttagande av semester.

Chefen för försvarsstaben framhåller, att den i förslaget gjorda uppräkningsen av i värnpliktslagen använda benämningar på olika slag av kortare värnpliktstjänstgöring icke vore fullständig. Till undvikande av osäkerhet i lagens tillämpning vore det av betydelse, att semesterlagen toge ställning till alla de slag av värnpliktstjänstgöring, som kunde förekomma. Det syntes därför lämpligt att i stället för en uppräkningsen av vissa slag av värnpliktstjänstgöring bestämma, att värnpliktstjänstgöring om högst ett visst antal dagar skulle anses som arbetstid. Dagantalet borde alltså vara utslagsgivande för semesterlagens ställning till tjänstgöringen och icke tjänstgöringens benämning. Ur militär synpunkt vore det av ringa betydelse, om maximigränsen sattes till trettio eller sextio dagar. Skäl för bådaddera syntes föreligga.

Till myndigheter och organisationer, som godtaga promemorieförslaget, hör, som nyss nämnts, *landsorganisationen*, vilken såsom skäl för sitt tillstyrkande anför, att förslaget i jämförelse med gällande semesterlag icke medför någon inskränkning i anseende till längden av den privilegierade tjänstgöringstiden.

Handelskammaren i Göteborg uttrycker farhågor för de allmänna konsekvenserna av en utveckling i enlighet med förslaget, varigenom de enskilda arbetsgivarna alltmera skulle betungas i förhållande till det allmänna. Den föreslagna förlängningen i vissa fall av repetitionsövningarna skulle medföra ej oväsentligt ökade svårigheter och kostnader för arbetsgivarna. Med hänsyn emellertid till de till stöd för förslaget åberopade billighetssynpunkterna ville handelskammaren dock icke motsätta sig den föreslagna ändringen av semesterlagen.

Socialstyrelsen anför:

Socialstyrelsen har icke något att erinra mot att repetitionsövning och efterutbildningsövning bliva jämställda med arbetad tid. Arbetsgivarna påläggas visserligen härigenom en något ökad belastning mot vad som för närvarande gäller. Förslaget bygger dock i dessa delar helt på de synpunkter, som voro avgörande vid utarbetandet av semesterlagen och som allmänt accepterades. Den omständigheten, att vissa värnpliktiga komma att i stället för två repetitionsövningar om vardera 30 dagar få en sådan övning om 60 dagar, bör icke ställa dessa värnpliktiga i sämre ställning. Däremot torde det icke vara lämpligt, att tid för repetitionsövning privilegieras, om övningen skulle omedelbart ansluta sig till den första tjänstgöringen. En privilegiering skulle i dylika fall vara konstlad och synes ej böra ifrågakomma. Socialstyrelsen har visserligen ur förslaget till ny värnpliktslag trott sig finna,

att en dylik sammankoppling av första tjänstgöring och repetitionsövning icke är avsedd att äga rum, men en bestämmelse, som förhindrar privilegiering av tid för repetitionsövning i dylika fall, torde likväl böra inflyta i semesterlagen. En värnpliktig, som i framtiden skulle få en repetitionsövning förlagd omedelbart intill första tjänstgöringen, skulle därmed bliva jämställd med värnpliktiga, som tilldelats flottan, för vilka båda repetitionsövningarna inlagts i den första tjänstgöringen.

Beträffande förslaget att jämväl privilegiera tid för beredskapsövning är socialstyrelsen mera tveksam. Beredskapsövning är även för närvarande jämställd med arbetad tid, men det är härvid att observera, att en sådan övning nu icke kan överstiga 30 dagar. Enligt förslaget till ny värnpliktslag kan beredskapsövning uppgå till 180 dagar. I de fall, då en dylik övning sträcker sig över en tid av flera månader, skulle det onekligen stå bäst i överensstämmelse med de synpunkter, som föranlett utfärdandet av lagen om semester för viss militär tjänstgöringstid m. m., att tid för beredskapsövning icke privilegierades i allmänna semesterlagen. Vidare kan det icke anses vara en lämplig konstruktion, att en beredskapsövning, som pågår i en följd men som faller på två kalenderår (två kvalifikationstider), skall kunna bliva tillgodoräknad med 30 dagar på vardera kalenderåret. En privilegiering i enlighet härmed vore konstlad. Å andra sidan är det icke uteslutet, att en beredskapsövning kan komma att omfatta allenast en eller ett par månader. I sådant fall ligger det närmast till hands att behandla beredskapsövningen på samma sätt som repetitionsövningarna. Socialstyrelsen har efter vägande av skälen för och mot funnit sig böra uttala, att styrelsen väl helst skulle se, att tid för beredskapsövning jämställdes med tjänstgöring enligt 28 § 1 mom. värnpliktslagen och alltså icke privilegierades, men att styrelsen likväl icke ville motsätta sig ett bifall till förslaget även i denna del. En förutsättning härför är dock att det föreskrives, att tid för beredskapsövning icke privilegieras i det fall, då övningen omedelbart ansluter sig till den första tjänstgöringen, och att icke mer än högst 30 dagar av en fortlöpande beredskapsövning må tillgodoräknas, även om inkallelsen skulle komma att fördela sig på två kalenderår.

Att den nya lagstiftningen icke bör sträcka sig längre än den nu gällande framhålles av *Stockholms handelskammare*, som emellertid därjämte gör det principiella uttalandet, att, då underhållet av de till militärtjänst inkallade åvilade staten och arbetstagarna sålunda icke vore berättigade till lön av arbetsgivaren, så borde inkallade arbetstagare under denna tid ej heller förvärva semesterrätt inom sitt civila arbete. I den mån militärtjänstgöring ansåges skola kvalificera till semester, borde i varje fall kostnaderna därför icke bestridas av arbetsgivaren utan liksom övriga försvarsutgifter åvila det allmänna.

Skånes handelskammare anser, att de jämkningar i gällande föreskrifter, som bliva erforderliga med anledning av den nya värnpliktslagen, böra hålla sig inom den tidsram, som innefattas under lagrummets nuvarande lydelse. I enlighet därmed förordar handelskammaren, att repetitionsövningar och efterutbildningsövningar men däremot ej beredskapsövningar skola jämföras med tid, varunder arbete utförts för arbetsgivarens räkning.

Kommerskollegium förklarar, att — då frågan om ändring av semesterlagen nu blivit aktuell genom den nya värnpliktslagen — spørsmålet i vilken utsträckning värnpliktstjänstgöring borde kvalificera till erhållande av semester

och semesterersättning principiellt borde upptagas till förnyad prövning. Kollegium utginge därvid från att den semester, som enligt lagen tillförsäkrades arbetstagaren, skulle utgöra en motprestation till det arbete, som denne utfört för arbetsgivarens räkning. En dylik ståndpunkt torde även kunna anses ligga till grund för lagen om semester för viss militär tjänstgöringstid m. m., enligt vilken lag staten iklätt sig skyldighet att utbetala viss semesteravlönning. I överensstämmelse med denna uppfattning ansåge sig kommerskollegium icke kunna tillstyrka den föreslagna utvidgningen av den arbetsgivaren hittills åvilande skyldigheten att låta viss militärtjänstgöring kvalificera till erhållande av semester och semesterersättning. Därest repetitionsövningar och därmed jämställda militära övningar komme att öka i omfattning, syntes jämväl kostnaderna för de förmåner, som i semesterhänseende ansåges böra tillkomma arbetstagaren, helt böra bestridas av statsverket. Då emellertid privilegierad frånvaro för vissa militära övningar redan nu normalt omfattade en tid av sammanlagt högst 35 å 42 dagar, funne kommerskollegium skäligt föreslå, att som privilegierad frånvaro skulle få räknas i värnpliktslag föreskriven repetitions- och därmed jämställd övning för en sammanlagd tid av högst 60 dagar.

I två yttranden avstyrkes i princip, att militär tjänstgöringstid skall räknas såsom arbetad tid.

Svenska arbetsgivareföreningen påpekar, att enligt nu gällande bestämmelser repetitionsövning normalt kvalificerade till en eller två dagars semester och landstormsrepetitionsövning möjligen till en eller i sällsynta undantagsfall två dagars semester. Båda övningarna kvalificerade således sammanlagt till 1—4 dagars semester. Medräknades även beredskapsövning, som kunde kvalificera till en eller två semesterdagar, kunde antalet av de på grund av militärtjänstgöring intjänade semesterdagarna för en arbetstagare uppgå till 2—6. Det antal semesterdagar, vartill militärtjänstgöringen kvalificerade, kunde variera, beroende på om övningarna infölle under en eller två på varandra följande månader och i vad mån arbetstagaren före inryckningen och efter utryckningen utfört civilt arbete. — Enligt reglerna i den nya värnpliktslagen gäve repetitionsövningar och efterutbildningsövningen normalt arbetstagarna 3—6 semesterdagar. Det kunde antagas, att de genomsnittligen komme att giva arbetstagarna två semesterdagar mer än vad repetitionsövningarna gäve enligt nu gällande regler. Beredskapsövningen, som enligt den nya värnpliktslagen kunde uppdelas, kunde därutöver medföra 1—4 semesterdagar. För övrigt vore bestämmelsen att beredskapsövning endast under 30 dagar av varje kvalifikationstid finge anses som arbetstid något oklar. Semesterförmånens storlek komme nämligen att bliva beroende av vilka 30 dagar av beredskapsövningen som skulle räknas som arbetad tid. Sammanlagt komme enligt förslaget, under förutsättning att jämväl beredskapsövning anordnades och denna icke sammanfölle med tiden för repetitionsövning, att kunna erhållas 4—10 semesterdagar, d. v. s. 2—4 dagar utöver vad nu kunde utgå på grund av militärtjänstgöring. Vissa marinen tilldelade värnpliktiga, vilka avlagt vissa examina, skulle utöver första tjänstgöring undergå fortsatt ut-

bildning under 120 dagar, uppdelad på två repetitionsövningar, vilket för dessa kategorier kunde medföra ytterligare semesterförmåner.

Härefter har arbetsgivareföreningen anfört:

Det föreliggande förslaget medför, att den nuvarande väsentliga belastning på produktionen, som semesterlagen medfört, kommer att öka. Förutom den omständigheten att i nuvarande för många industrier ytterst bekymmersamma läge en dylik åtgärd framstår såsom direkt olämplig, tala enligt föreningens mening starka principiella skäl emot en sådan utvidgning av arbetsgivarens förpliktelser enligt semesterlagen.

Det är i princip allmänt erkänt, att underhållet av till militärtjänst inkallade åvilar det allmänna. Arbetsgivarna äro sålunda ej skyldiga att utgiva lön till inkallade arbetstagare. I konsekvens härmed böra inkallade arbetstagare i princip ej heller förvärva semesterrätt inom sitt civila arbete för tid, då de varit frånvarande från detta för fullgörande av militärtjänstgöring. Om man emellertid av olika anledningar finner skäligt att låta viss militär tjänstgöring kvalificera till semester, bör enligt föreningens uppfattning de härav följande kostnaderna icke åläggas arbetsgivarna utan liksom övriga försvarsutgifter åvila det allmänna. Föreningen vill erinra om, att denna uppfattning i princip även godtagits av statsmakterna genom lagen om semester för viss militär tjänstgöringstid m. m. Ett konsekvent fullföljande av den tankegång, som ligger till grund för nämnda lag, måste leda till att även i nu ifrågakommande hänseende ersättning för semester, om sådan anses böra lämnas, skall utgå på statsverkets bekostnad.

Det må erinras om att en utvidgning av privilegieringsreglerna i 4 § semesterlagen även är betänkelig ur den synpunkten, att därigenom till följd av den — i och för sig irrationella — bestämmelsen i 6 § tredje stycket en motsvarande inskränkning inträder jämväl i arbetsgivarens rätt att fritt förlägga semestern.

Under åberopande av vad sålunda anförts får föreningen avstyrka den föreslagna ändringen i semesterlagen. Föreningen anser det i stället mest rationellt, att bestämmelsen att viss militär tjänstgöring jämställas med arbetad tid utgår ur semesterlagen. I den mån det befinnes önskvärt att låta viss militär tjänstgöring kvalificera till semester, förordar föreningen en lagstiftning byggd på principerna i lagen om semester för viss militär tjänstgöringstid.

De principiella synpunkter, åt vilka svenska arbetsgivareföreningen givit uttryck, anföras även av *Sveriges industriförbund*.

I samband med nu föreliggande spörsmål har *landsorganisationen* i sitt yttrande berört även andra bestämmelser i semesterlagen. Sålunda anföres, att, då enligt förslaget viss tid för beredskapsövningar icke komme att utgöra i kvalifikationshänseende privilegierad frånvarotid, semester skulle på grund av bestämmelsen i 6 § tredje stycket semesterlagen kunna utan arbetstagarens medgivande förläggas till sålunda icke privilegierad tid. Landsorganisationen ifrågasätter, om icke detta bör undvikas och därför erforderlig ändring i sistnämnda lagrum vidtagas.

Landsorganisationen anser det vidare lämpligt, att i förevarande sammanhang till reglering upptages frågan om rätt för arbetstagare, vilkas semester utgår enligt 9 § semesterlagen, att för kvalificering till semesterlön tillgodoräkna sig i 4 § andra stycket samma lag omförmäld, för dem ifrågakommande

frånvarotid. Med hänsyn till ordalydelsen av bestämmelsen i 9 § torde för närvarande här ifrågavarande okontrollerade arbetstagare icke omfattas av privilegieringen. De skälighetshänsyn, som åberopats för privilegieringen av viss frånvarotid, hade emellertid ingalunda mindre giltighet för dessa arbetstagens vidkommande än för andra. Att i fråga om privilegierad militärtjänstgöring göra någon åtskillnad mellan denna arbetstagar-kategori och övriga arbetstagare syntes särskilt oegentligt, sedan alla arbetstagare genom 1941 års lag likställts i avseende å rätten att räkna tjänstgöring i förstärkt försvarsberedskap såsom privilegierad frånvarotid.

I gällande semesterlag hava dels repetitions- och beredskapsövningar enligt äldre värnpliktslagen, vilka övningar icke omfattat längre tidrymd än vardera högst 30 dagar och vilka skolat fullgöras senast under tredje respektive fjärde året efter inskrivningen, och dels de enligt samma lag anordnade kortvariga landstormsrepetitions- och landstormsbefälsövningarna, vilka skolat fullgöras före utgången av andra året efter inträdet i landstormen, jämställts med arbetad tid. Detta innebär, att semesterlön eller semesterersättning för sådan militär tjänstgöringstid skall erläggas av arbetsgivarna samt därjämte att semester icke utan arbetstagarens medgivande fått förläggas till tid, då sådan militärtjänstgöring pågått. *Departements-
chefen.*

Genom den nya värnpliktslagen av den 30 december 1941 hava dels landstormsrepetitionsövning och landstormsbefälsövning utmönstrats ur lagstiftningen, dels repetitions- och beredskapsövningarna med avseende å såväl antal, längd som förläggning blivit ändrade och dels slutligen vissa nya militära övningar införts, vilka kunna vara av så kort varaktighet, att de kunna anses jämställda med de slag av militär tjänstgöring, som för närvarande upptagas i andra stycket av 4 § semesterlagen. Bestämmelser rörande de nu ifrågavarande övningarna återfinnas i 27 § värnpliktslagen.

De jämkningar i förhållande till vad tidigare gällt, som sålunda vidtagits i värnpliktslagen, föranleda ändring av nyss omnämnda stadgande i semesterlagen. Jag finner, i motsats till vad i några yttranden anförts, skäl icke föreligga att nu frångå den princip, som genomfördes vid semesterlagens tillkomst, nämligen att vissa militära övningar av kort varaktighet av billighetsskäl skola anses såsom arbetad tid och att den semesterlön eller semesterersättning, som till följd därav skall utgå, skall bestridas av arbetsgivarna. De nu ifrågavarande bestämmelserna i lagen äro av den natur, att de skola gälla främst under normala förhållanden. Huru militärtjänstgöring jämlikt 28 § 1 mom. värnpliktslagen skall behandlas ur semestersynpunkt är däremot ett spörsmål, som tarvar sin särskilda lösning. Vad sådan tjänstgöring under år 1940 beträffar bestämdes genom särskild lag den 28 juni 1941, att staten skulle svara för därå belöpande semesterkostnader; huruvida liknande eller annan anordning skall tillämpas såvitt angår av försvarsberedskapen föranledd militärtjänstgöring under år 1941 och eventuellt under följande år är föremål för övervägande av särskilda sakkunniga.

Regler i förevarande ämne kunna utformas så, att vissa i lagen angivna särskilda slag av övningar — t. ex. repetitionsövningar — skola anses såsom

arbetad tid, oavsett övningstidens längd i det särskilda fallet, eller ock kan föreskrivas, att militära övningar av vad slag det vara må, som omfatta viss bestämd kortare tid, skola jämsställas med arbetad tid. Den förra utvägen har anlitats i gällande semesterlag, den senare utvägen tillstyrkes nu av chefen för försvarsstaben.

De olika i den nya värnpliktslagen upptagna övningar, om vilka nu synes kunna vara fråga, äro:

repetitionsövningar: antingen två om vardera 30 dagar eller en om 60 dagar eller i vissa mera sällan förekommande fall två om vardera 60 dagar;

efterutbildningsövning: en om 30 dagar;

beredskapsövningar: en eller flera om sammanlagt högst 180 dagar.

I fråga om den tidrymd, inom vilken de olika övningarna senast skola vara fullgjorda, får jag hänvisa till den redogörelse, som lämnats i det föregående.

Vidare kan i detta sammanhang ifrågakomma även fortsatt tjänstgöring, vilken åligger värnpliktiga, som uttagits för utbildning till officer eller underofficer, samt värnpliktiga, som idka studier för utbildning till läkare, tandläkare m. m.

Beträffande tjänstgöring för värnpliktiga, avsedda för handräckningstjänst, äger Konungen meddela föreskrifter. Det kan givetvis tänkas, att vissa kortvariga övningar därvid anbefallas.

Grunden till att den tid, under vilken vissa militära övningar fullgjorts, i 4 § semesterlagen förklarats jämsställd med arbetad tid har varit den, att frånvaron från anställningen under en kortare tid för fullgörande av en sådan allmän medborgerlig plikt som värnplikt ansetts icke skäligen böra föranleda förlust av semesterförmåner för samma tid. Kostnaderna härför hava ansetts böra gäldas på samma sätt som övriga näringslivets omkostnader. Då den i gällande lag av praktiska skäl använda metoden med uppräknings av vissa övningar numera icke torde kunna utan undantag tillämpas, synes det mig lämpligt att nu övergå till den andra, nyss angivna metoden, vilken för övrigt närmare ansluter sig till grunden för nu ifrågavarande bestämmelser. Därvid synes böra föreskrivas, att med dag, å vilken arbete utförts, skall jämsställas dag, under vilken arbetstagaren fullgjort i 27 § värnpliktslagen föreskriven militärövning om högst sextio dagar. Dagantalet sextio har valts med hänsyn till repetitionsövningarnas längd. Det är givetvis klart, att, om en i och för sig längre militärövning, t. ex. första tjänstgöring, avbrytes efter högst sextio dagar, t. ex. genom friskrivning på grund av sjukdom, den fullgjorda tjänstgöringen icke blir sådan att den i semesterlagens mening skall räknas såsom arbetad tid.

Bestämmelser av angivet innehåll medföra otvivelaktigt en ökad belastning på näringslivet. Denna är emellertid enligt min mening icke av sådan storleksordning, att annan princip för ifrågavarande övningars tillgodoräkning såsom arbetad tid än den nu tillämpade, enligt vilken arbetsgivaren och icke staten skall svara för kostnaden, bör övervägas; föreliggande förslag bygger på de synpunkter, som voro avgörande vid semesterlagens tillkomst och som då allmänt accepterades. Då de värnpliktiga åläggas starkt ökade bördor, är det skäligt, att dessa icke göras tyngre än som är oundgängligt. Det synes rimligt, att andra medborgargrupper bidra till att lätta dessa bördor.

Från denna utgångspunkt synes den nyss omnämnda ökade belastningen på näringslivet motiverad.

Vissa modifikationerna i nyss angivna huvudregel synas emellertid böra göras. Sålunda bör beredskapsövning över huvud icke få tillgodoräknas såsom arbetad tid, även om den har en varaktighet av högst sextio dagar. Beredskapsövningar avses nämligen icke skola ifrågakomma under ordinära förhållanden. Vidare bör militärövning icke få anses jämställd med arbetad tid i det fall, att övningen följer direkt på första tjänstgöring; medgaves detta skulle de kategorier värnpliktiga, vilkas första tjänstgöring kan anses innefatta även annan övning, bliva orättvist behandlade. Slutligen bör under en och samma kvalifikationstid militärtjänstgöring icke få räknas såsom arbetad tid till större tidslängd än sextio dagar.

I 27 § värnpliktslagen föreskrivna militärövningar, vilka icke under några förhållanden komma att i semesterlagens mening räknas såsom arbetad tid, bliva med tillämpning av de i det föregående föreslagna bestämmelserna följande, nämligen första tjänstgöring (tjänstgöring i en följd), beredskapsövning, fortsatt tjänstgöring om mer än sextio dagar samt tjänstgöring för värnpliktiga, avsedda för handräckningstjänst, om mer än sextio dagar.

Till militär tjänstgöringstid, som jämlikt nu föreslagna bestämmelser skall få tillgodoräknas såsom arbetad tid, får arbetsgivaren enligt 6 § tredje stycket ej förlägga semester för en arbetstagare, därest denne ej samtycker därtill. För en utvidgning i nu förevarande sammanhang av ifrågavarande bestämmelse, på sätt landsorganisationen ifrågasatt, synas mig icke föreligga tillräckliga skäl.

Landsorganisationen har slutligen förklarat, att det syntes lämpligt att nu till reglering upptaga frågan om rätt för arbetstagare, vilkas semester utgår enligt 9 § semesterlagen, att för kvalificering till semesterlön få tillgodoräkna sig frånvarotid, varom förmåles i 4 § andra stycket semesterlagen. Nämda spörsmål innefattar emellertid principiella överväganden av den natur, att de enligt min mening icke lämpligen kunna upptagas till prövning i nu förevarande sammanhang.

I överensstämmelse med de i det föregående anförda synpunkterna har inom socialdepartementet upprättats förslag till *lag angående ändrad lydelse av 4 § lagen den 17 juni 1938 (nr 287) om semester*. Ifrågavarande lag synes böra lända till efterrättelse från och med den 1 januari 1942.

Föredragande departementschefen hemställer härefter, att lagrådets utlåtande över nyssnämnda lagförslag, av den lydelse bilaga¹ till detta protokoll utvisar, måtte för det i § 87 regeringsformen omförmälda ändamålet inhämtas genom utdrag av protokollet.

Denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan bifaller Hans Maj:t Konungen.

Ur protokollet:
Bengt Hammarberg.

¹ Denna bilaga, vilken fränsett viss jämkning av redaktionell natur är likalydande med det vid propositionen fogade lagförslaget, har här uteslutits.

*Utdrag av protokollet, hållet i Kungl. Maj:ts lagråd den
11 februari 1942.*

Närvarande:

justitieråden FORSSMAN,
BELLINDER,
regeringsrådet LUNDEVALL,
justitierådet STERZEL.

Enligt lagrådet den 9 februari 1942 tillhandakommet utdrag av protokoll över socialärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet den 30 januari 1942, hade Kungl. Maj:t förordnat, att lagrådets utlåtande skulle för det i § 87 regeringsformen omförmälda ändamålet inhämtas över upprättat förslag till lag angående ändrad lydelse av 4 § lagen den 17 juni 1938 (nr 287) om semester.

Förslaget, som finnes bilagt detta protokoll, föredrogs inför lagrådet av chefen för rättsavdelningen i socialdepartementet hovrättsrådet Sven Björkholm.

Lagrådet lämnade förslaget utan erinran.

Ur protokollet:

G. Lindencrona.

*Utdrag av protokollet över socialärenden, hållet inför Hans
Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den
13 februari 1942.*

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena GÜNTHER, statsråden WESTMAN, WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, ERIKSSON, BERGQUIST, BAGGE, ANDERSON, DOMÖ, ROSANDER, EWERLÖF.

Efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter anmäler chefen för socialdepartementet, statsrådet Möller, lagrådets den 11 februari 1942 avgivna utlåtande över det den 30 januari 1942 till lagrådet remitterade förslaget till lag angående ändrad lydelse av 4 § lagen den 17 juni 1938 (nr 287) om semester samt hemställer, att förslaget, som av lagrådet lämnats utan erinran, måtte efter viss redaktionell jämkning, jämlikt § 87 regeringsformen, genom proposition föreläggas riksdagen till antagande.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan förordnar Hans Maj:t Konungen, att till riksdagen skall avlätas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Bertha Klemedtson.
